

28.2.2003

VALTION ELOKUVATARKASTAMON TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2002

Yleistä

Lainsäädännön uudistaminen

Uusi laki kuvaohjelmien tarkastamisesta sekä eräät siihen liittyvät lait olivat kertomusvuoden lopussa olleet voimassa kaksi vuotta. Vuosi 2002 ei näin enää ollut varsinaista siirtymäkautta uuden lainsäädännön soveltamisessa. Elokuvatarkastamon Tilastokeskuksella teettämä tutkimus osoitti kuitenkin, että lain säädökset tunnettiin yleisön keskuudessa vielä varsin puutteellisesti.

Sananvapauslainsäädännön kehittämiseen liittyen hallitus antoi kertomusvuonna eduskunnalle esityksen laiksi sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Esitys sivuaa kuvaohjelmien sääntelyä siltä osin kuin on kysymys televisio-ohjelmista tai verkkoviestinnästä.

Elokuvatarkastamo valmisteli yhdessä Opetusministeriön kanssa uuden tarkastuslain toimivuutta koskevaa arviointia eduskunnalle. Arviointi on tarkoitus jättää vuoden 2003 eduskuntavaaleissa valittavalle eduskunnalle.

Elokuvatarkastamon johtokunta

Johtokunnan puheenjohtajana jatkoi toimittaja Markku Jokipii, varapuheenjohtajana kulttuurisihteeri Leena Laaksonen ja jäsenenä lääketieteen lisensiaatti Terhi Aalto-Setälä ja johtaja Kauko Aromaa. Lisäksi johtokuntaan kuuluivat tarkastamon johtaja Matti Paloheimo ja henkilöstön edustajana ylitarkastaja Maarit Pietinen sekä hänen henkilökohtaisena varajäsenenään osastosihteeri Tuula Roos. Johtokunta piti vuoden aikana kaksi kokousta. Se hyväksyi tarkastamon esityksen vuoden 2003 talousarvioksi ja tulostavoitteiksi sekä toiminta- ja taloussuunnitelman vuosille 2004-2007.

Tietojärjestelmien kehittäminen

Elokuva-alan toimijoiden- Suomen elokuva-arkiston, valtion elokuvatarkastamon, Suomen elokuvasäätiön, Suomen Filmikamarin ja Elokuvakontaktin- yhteistä extranet-tietojärjestelmää Elonetia kehitettiin edelleen. Pornografisten kuvaohjelmien nimihakutoiminto VET-tietokantaan toteutettiin alkuvuodesta Elonetin kautta. Hakutoiminto nopeutti pornografisten kuvaohjelmien ilmoituskäsittelyä turhien ilmoitusten vähentyessä.

Pornografisten kuvaohjelmien suurten ilmoitusmäärien vuoksi ilmoituskäsittelyyn tarvittiin kuitenkin kokonaisvaltainen tekninen uudistus. Elokuvatarkastamo suunnitteli yhdessä asianmukaisen tarjouskilpailun voittaneen Aspicore Oy:n kanssa uuden pornografisten kuvaohjelmien ilmoitusjärjestelmän ILMO:n. Online-pohjainen järjestelmä on nopeuttanut ratkaisevasti pornografisten kuvaohjelmien ilmoituskäsittelyä ja mahdollistanut samalla aikaisempaa luotettavamman laillisuusvalvonnan. Järjestelmä otettiin käyttöön heinäkuussa, ja sen käyttäjiksi ovat erillisin sopimuksin liittyneet kaikki merkittävimmät pornografian maahantuojat.

Syksyllä 2002 elokuvatarkastamo käynnisti Aspicore Oy:n kanssa vastaavan vuorovaikutteisia kuvaohjelmia koskevan ilmoitusjärjestelmän suunnittelun.

Tarkastustoimintaa koskevat kyselyt

Elokuvatarkastamo teki keväällä elokuva-, video- ja pelialalle osoitetun suppean kyselyn, jolla pyrittiin selvittämään uuden tarkastuslain toimivuutta ja tyytyväisyyttä tarkastamon toimintaan. Kyselyyn vastanneista yli 80% piti kuvaohjelmien ennakkotarkastusta tarpeellisena. Aikuisille kohdistettujen kuvaohjelmien ilmoittamista samoin kuin tietokone- ja videopelien ilmoittamista ei pidetty yhtä tarpeellisena. Yli 75% vastanneista piti kuitenkin uutta lakia parempana kuin entistä. Elokuvatarkastamon palveluun ja päätöksiin oltiin pääosin varsin tyytyväisiä.

Syyskuussa elokuvatarkastamo teetti Tilastokeskuksella kuluttajabarometri-tutkimukseen liittyvän kyselyn, jolla pyrittiin selvittämään uuden lain tunnettuutta ja vastaanottoa yleisön keskuudessa. Kyselyn tulosten mukaan yli 80% suomalaisista kertoo tietävänsä uuden tarkastuslain sisällöstä. Kuitenkin yli puolet vastaajista oletti ehdottomien ikärajojen olevan suosituksia. Myös uusi ikäraja-asteikko tunnettiin huonosti. Ikärajojen valvonnan suhteen luotettiin enemmän elokuvateattereihin kuin videovuokraamoihin.

Yleisöpalautte

Edellisvuosien tapaan tarkastamo sai lähes päivittäin yleisöpalautetta ikärajapäätöksistään joko puhelimitse, kirjeitse tai sähköpostitse. Useimmissa palautteissa pidettiin annettuja ikärajoja liian alhaisina. Keskustelua herättivät vuoden aikana erityisesti elokuvan Taru sormusten herrasta: Kaksi tornia ikäraja K-11 ja elokuvan Guru ikäraja K-7. Niissä tapauksissa, joissa ikäraja oli muuttunut elokuvalautakunnan käsittelyn jälkeen, annettiin yleisölle tietoa valitusmenettelystä. Myös ikärajojen valvonnasta saatiin verraten paljon palautetta. Valvonnassa nähtiin puutteita niin elokuvateattereiden, videoliikkeiden kuin tietokonepelejä myyvien liikkeiden kohdalla. Palautteen pohjalta tarkastamo huomautti asianomaisia havaituista puutteista.

Elokuvatarkastamo ja mediajulkisuus

Median kiinnostus elokuvatarkastamoa ja sen päätöksiä kohtaan ei ollut yhtä vilkasta kuin edellisvuonna uuden lain tultua voimaan. Useita haastatteluja kuitenkin annettiin niin lehdistölle, radiolle kuin televisiolle. Haastattelut koskettivat useimmiten joko ikärajapäätöksiä ja niiden perusteita tai video- ja tietokonepelien eurooppalaista harmonisointihanketta. Median yleisasennetta tarkastamon toimintaa kohtaan voidaan luonnehtia asialliseksi.

Tiedotus

Uusi laki aiheutti toisena soveltamisvuotenaan paljon tiedotustarpeita ja –odotuksia. Tarpeita aiheuttivat paitsi lain yleiset soveltamisongelmat myös erityisesti video- ja tietokonepelien luokittelun eurooppalainen harmonisointihanke sekä pornografisten kuvaohjelmien sähköinen rekisteröinti. Tiedotusta pyrittiinkin kertomusvuonna kohdistamaan erikseen eri asiakasryhmille niin tiedotustilaisuuksien kuin tiedotteiden muodossa. Yleinen lehdistötiedote toimitettiin Tilastokeskuksen yleisökyselyn tuloksista.

Yhteistyöhankkeet

Tarkastamo toimi yhteistyössä liikenne- ja viestintäministeriön sekä viestintäviraston kanssa Internet- ja muun televalvonnan kehittämisessä, sisäministeriön poliisiosaston kanssa tarkastustoiminnan jälkivalvontaa koskevissa sekä Tuotevalvontakeskuksen kanssa mainonnan valvontaa koskevissa asioissa. Elonet-projektin kehittäjä jatkettiin yllä esitetyllä tavalla. Myös muuta yhteistyötä elokuva-arkiston, elokuväsäätiön ja Filmikamarin kanssa jatkettiin.

Marraskuussa järjestettiin yhdessä Filmikamarin kanssa tarkastuslain toimivuutta koskeva keskustelutilaisuus. Vuorovaikutteisten kuvaohjelmien maahantuoja edustavan yhdistyksen Figman kanssa neuvoteltiin vuoden mittaan useaan otteeseen eurooppalaisen harmonisointihankkeen toteutuksesta. Tarkastamo osallistui myös edelleen liikenne- ja viestintäministeriön internet-sääntelyä pohtivan foorumin keskusteluihin.

Huomattava yksittäinen yhteistyöhanke oli helmikuussa yhdessä Helsingin poliisin kanssa toteutettu tarkastusisku helsinkiläisiin, lähinnä pornografiaa levittäviin videoliikkeisiin. Iskuja valmisteltiin yhdessä sisäministeriön poliisiosaston ja Helsingin poliisin kanssa poliisin vastatessa käytännön toiminnasta. Sen tarkoitus oli lähinnä varoittava ja tiedottava. Tapahtumasta suoritettiin myös seuranta ja jälkiarviointi. Tulokset iskusta olivat pääosin myönteiset: puutteita esiintyi, mutta suurin osa levittäjistä toimi lain mukaan. Puuttuvista merkinnöistä annettiin lähinnä huomautuksia, yksi pornoalan liike suljettiin määrääjäksi.

Toiminta-ajatus

Valtion elokuvatarkastamon tehtävänä on suorittaa lakien määräämä lastensuojelullisiin syihin perustuva kuvaohjelmien ennakkotarkastus ja rekisteröinti sekä myöntää lupia esittää tarkastuttamatta kuvaohjelmia

erityisissä tilaisuuksissa. Tarkastamo pyrkii valistuksen ja tiedotuksen keinoin lisäämään kansalaisten tietämystä kuvaohjelmien sääntelystä.

Tulosalueet

Tarkastamon toiminta on jaettu neljään tulosalueeseen:

1. kuvaohjelmien ennakkotarkastus
2. lausuntojen antaminen
3. ilmoitusten käsittely ja rekisteröiminen
4. asiakaspalvelu

Vuoden 2002 tulokset

1a. Kuvaohjelmien ennakkotarkastus

Vuonna 2002 tarkastettiin yhteensä 749 pitkä ohjelmanimikettä (2001 576 nimikettä).

Tarkastettuja lyhyitä ohjelmia (kesto alle 60') oli yhteensä 552 nimikettä (2001 480 nimikettä).

Kaikkiaan tarkastettiin 1301 kuvaohjelmaa.

1b. Vuorovaikutteisten kuvaohjelmien ennakkotarkastus

Yhtään vuorovaikutteisista kuvaohjelmaa ei tarkastettu (2001 tarkastuksia 2 kpl).

2. Lausuntojen antaminen

Tarkastamo antoi poliisille 3 lausuntoa (vuonna 2001 1 lausunto poliisiviranomaisille). Vantaan poliisille annettu lausunto liittyi aikaisempaan suojelupoliisin lausuntopyyntöön. Sen yhteydessä tarkastamo tutki 112 videotallennetta, joiden todettiin tarkastamon näkemyksen mukaan sisältävän raakaa väkivaltaa ja/tai kiihotusta kansanryhmää vastaan.

Tarkastamo antoi 21 vapautusta ennakkotarkastuksesta hakemuksen perusteella (vuonna 2001 20 vapautusta). Luvat koskivat lähinnä erilaisia elokuvafestivaaleja.

3. Ilmoitusten käsittely ja rekisteröiminen

Lain mukaan tarkastamolla on mahdollisuus pyytää ilmoitettu kuvaohjelma katsottavakseen, mikäli on aihetta epäillä, että ohjelma sisältää rikoslain vastaista aineistoa. Ilmoitukset on jaettu kovaa pornografiaa, muita kuvaohjelmia sekä vuorovaikutteisia kuvaohjelmia koskeviin ilmoituksiin.

a. Kova pornografia

Kovaa pornografiaa koskevia, rekisteröintiin johtaneita ilmoituksia tehtiin kaikkiaan 15 974 kappaletta (vuonna 2001 25 859 kappaletta). Näistä oli pitkiä ohjelmia 14 720 ja lyhyitä 1254. Tarkastamoon vuonna 2002 toimitetuista ILMO-järjestelmän ulkopuolisista ilmoituksista oli vuoden loppuessa rekisteröimättä n. 4500 kappaletta .

b. Muut kuvaohjelmat

Kotimaisista pitkistä kuvaohjelmista tehtiin 115 ilmoitusta ja ulkomaisista pitkistä kuvaohjelmista 422 ilmoitusta. Kotimaisista lyhyistä kuvaohjelmista tehtiin 235 ilmoitusta ja ulkomaisista lyhyistä ohjelmista 99 ilmoitusta. Yhteensä muiden kuvaohjelmien ilmoituksia tehtiin 971 kpl.

c. Vuorovaikutteiset kuvaohjelmat

Vuorovaikutteisista kuvaohjelmista (lähinnä video- ja tietokonepelit) tehtiin yhteensä 1000 ilmoitusta. Näistä 103 oli pelilehtien yhteydessä julkaistujen demojen ilmoituksia. Kolikkopeleistä tehtyjä ilmoituksia oli 9.

Kaikkia ilmoituksia yhteensä 16 873 kappaletta (27 970 kpl vuonna 2001).

Rekisteröityjä kuvaohjelmia (tarkastettuja ja ilmoitettuja yhteensä) oli 17 826 kappaletta (29 028 vuonna 2001).

4. Asiakaspalvelu

Tulosalue koostuu tarkastamon suorittamasta tietopalvelutoiminnasta sekä sen julkaisemasta kuvaohjelmaluettelosta.

Tarkastamo julkaisee uuden lain luokittelun mukaisesti kuvaohjelmaluettelon tarkastetuista kuvaohjelmista vuosittain. Vuoden 2001 käsittävä luettelo julkaistiin keväällä 2002.

Maksullisia tietopalveluita oli 76 kappaletta (2001 53 kappaletta).

Vähäisiä tiedottamis- ja neuvontapalveluita hoidettiin puhelimitse tai sähköpostilla noin 10 päivässä.

Kansainvälinen toiminta

Euroopan ennakkotarkastusinstituutioiden edustajien konferenssi järjestettiin 16.-18.9. Norjassa Hurtigruten-risteilynä. Konferenssin teemat olivat pitkälti samoja kuin muissa viime vuosien kansainvälisissä alan kokoontumisissa: ikäräjärjestelmien ja –perusteiden harmonisointi sekä kuvallisen median digitalisoituminen ja yhdentyminen. Elokuvatarkastamon edustajina konferenssiin osallistuivat ylitarkastaja Maarit Pietinen ja tarkastaja Hanna Hoppo.

Yleiseurooppalainen pelien luokittelun harmonisointihanke eteni vuoden aikana periaatteelliseen päätökseen. Hankkeen järjestelyistä vastasi pelialan eurooppalainen keskusjärjestö ISFE (Interactive Software Federation of Europe) ja siihen osallistuivat useimpien Länsi-Euroopan maiden luokittelulaitokset ja pelialaa edustavat järjestöt. Suomesta valmisteluun osallistuivat ylitarkastaja Kristina Hautala-Kajos opetusministeriöstä, ylitarkastaja Maarit Pietinen elokuvatarkastamosta sekä pelialan yhdistystä Figmaa edustava puheenjohtaja Vesa Artman. Vuoden loppuun mennessä sovittiin yleiseurooppalaisesta harmonisointijärjestelmästä, jonka myös Suomi saattoi tarkastuslaista johtuvin tietyin poikkeuksin hyväksyä. ISFE ja järjestelmän käytännön toteutuksesta vastaavaksi valittu Hollannin kansallinen luokittelulaitos NICAM arvioivat järjestelmän olevan kattavasti käytössä vuoden 2003 aikana.

Tarkastamolla oli edelleen tiivis yhteistyö Pohjoismaiden sekä Saksan ja Englannin tarkastuselinten kanssa. Ruotsin tarkastamon Statens Biografbyrån koko henkilökunta vieraili tarkastamossa syyskuussa.

Maksullisen toiminnan tulot

Tulot kuvaohjelmien tarkastuksesta ja esitysluvista olivat yhteensä 183 096 €. (2001: 846 986 mk).

Tulot tietopalvelusta ja julkaisutoiminnasta olivat 3632 € (2001: 17 203 mk).

Vuoden 2002 tulot olivat yhteensä 186 728 € (2001: 864 189 mk).

Helsingissä 26.2.2003

Puheenjohtaja Markku Jokipii

Johtaja Matti Paloheimo